

Henk Raaff: lopen creëert evenwicht tussen verstand en lichaam

Landelijk bekend werd reis-schrijver Henk Raaff met zijn Volkskrant-serie **Stappen**, een reeks zeer leesbare en gedegen wandelverhalen waarin Raaff er monter op uittrekt en de lezer vergast op allerlei anekdotes en praktische zaken. Na **Stappen** belandde hij in de filmwereld, en onlangs verscheen zijn debuutroman. Maar reizen en wandelen doet hij nog steeds: 'dat zit er van jongsaf in en dat gaat er nooit meer uit'. Interview met een kosmo-politisch buitenmens.

door Frank Flippo

Hij wilde het liefst wandelend worden geïnterviewd, maar ondergetekende kwam iets later en nu moest Henk thuisblijven voor een telefoontje. Dus we spreken elkaar zittend, op een zonnig balkon. De serie 'Stappen' begon, omdat Henk Raaff Willem Ellenbroek, eindredacteur van de Volkskrant, kende: 'Die luisterde naar mijn verhalen en raadde me aan om mijn wandelervaringen eens op te schrijven. De Volkskrant-redactie las dat en wilde er nog wel meer zien. Ik dacht aan niet meer dan drie of vier stukjes, maar het werden er uiteindelijk dik veertig. Ik begon in die tijd ook mee te werken aan films over wandelen, in totaal vijf. Het werd een beetje een hype: ik kwam bij Sonja en de hele rataplan. Begin jaren tachtig kon dat nog, je had drie zenders, dus als je op de bus was, had half Nederland je gezien. En films over wandelen, dat was nieuw. Er is geen blad geweest waarin ik niet heb geschreven of geïnterviewd ben. Mijn boekje verkocht ook goed: zo'n 70- à 80.000 exemplaren. Er is nu net een eerste roman van me uit, 'De Asielhond'. Het zou leuk zijn als daarmee hetzelfde gebeurde.' Het begon allemaal in het Amsterdamse Betondorp: 'Ik ben daar geboren en opgegroeid. Een sociaal-democratisch nest, een beetje AJC-erig. De liefde tot de natuur werd ons wel bijgebracht, maar dat gebeurde ook, omdat het het goedkoopste vermaak was. Als je vrij had, werd het fietsen of lopen; dat was het enige financieel haalbare. Zo'n gewoonte blijft er in zitten. Vrije tijd besteedde je in volkstuinen of de natuur. Voor de winteravonden had je je dradenradiootje en een handvol boeken. De rest van de tijd waren de leuke dingen buiten. Kamperen met een tentje was er bij die kinderen ingestampt. Wat ik niet zo erg vind, want het rare is dat alle dingen die eerst armoedig zijn, op den duur reuze sjiek worden. Je merkt dat in Derde Wereld-landen. Als je daar zegt dat je loopt, denken ze dat je totaal gestoord bent. Zij

moeten altijd met kruiken water zeulen, dus als ze de kans krijgen gaan ze desnoods op een kameel zitten of op wat dan ook. Als ze maar niet hoeven te lopen. Maar bij mij is het nu eenmaal zo gegroeid, en dat blijft je je hele leven bij. Het leuke van lopen is dat je nooit terug hoeft naar waar je vandaan komt. Je kunt altijd op een trein of een bus stappen. Ik ben een wandelaar, omdat het de gemakkelijkste manier van reizen is met het minste gedoe aan je kop. Ik reis overigens het liefst met zo min mogelijk bagage. Wat je echt nodig hebt, kun je in bijna elk land kopen. Of het nu een t-shirt is, een onderbroek of een tube tandpasta. Lopen creëert een heel goed evenwicht tussen verstand en lichaam. Tegenwoordig loop ik om mijn heftische bestaan 'even achter me te laten, weg uit die stad. Al is het platteland nu verstedelijkt. In Putten en al die andere schilderachtige dorpjes komen overal van die eenvormige grindtegels en winkelcentra. Je weet onderhand niet meer of je in het ene of in het andere gat bent, al kun je met een beetje goede wil het eigene nog wel ontdekken. Maar alleen te voet of te fiets. Lopend ontdek je plekken waar je op geen enkele andere manier kan komen. Een fietser ben ik niet. In Nederland regent het nogal eens en dan kom je te voet gemakkelijker onder de pannen.'

Frau Antje

Henk Raaff is al lange tijd internationaal bezig: 'Ik vertrok al op mijn zestiende naar Scandinavië. Dat was mode destijds. Na de oorlog kon je in Zweden borden wassen tegen voor Nederlandse begrippen fantastische bedragen. Ik deed ook andere klussen, zoals houthakken. En als je eenmaal op reis bent, dan blijf je het. Dus ging ik werken als reisleidster. Ook omdat ik niks anders kon. Ik had geen vak geleerd, dus ik begon met op die bus te zitten, en dat groeide van lieverlee uit tot een reisbureau. Kaasmeisjes, groentemeisjes, dat soort dingen. Reizen voor Heineken, Frau Antje, ja. Dat hield ik vijftien jaar vol, maar toen stopte dat ook weer. Ik begon zoveel bureauwerk te krijgen, dat er van reizen weinig meer kwam. En ik vind reizen heerlijk, mijn hele leven is erop gericht. Nog altijd. Als ik maar even kan, ben ik weer vertrokken. Ik was vorig jaar drie maanden in Laos, Burma, Maleisië, en de jaren daarvoor een keer of vier in Indonesië. Indonesië was een pretje, net als Thailand. Vietnam is eenvoudiger, maar je hebt daar wel een cultuur die aan de Europese verwant is. Vietnamezen zijn ook jarenlang met Fransen omgegaan. In Zuid-Amerika ben ik nooit geweest. Nee, ik ben

niet zo dol op die macho-mentaliteit. De Arabische wereld is het ook niet voor mij, ook omdat ik veel met mijn vrouw reis en het is voor vrouwen niet prettig daar. Bovendien valt er in het oosten nog zoveel te zien. Dat Vietnam is me ontzettend goed bevallen. Ik heb daar vrienden gekregen, mensen geïnterviewd.

Na een tijdje wordt reizen je vak. Zoals ik nu vier afleveringen voor de televisie maak. Een roadmovie langs de Oostzeekust. Dat begon met het Oostzee-journaal, dat ik schreef samen met Willem Ellenbroek. Ik werk veel met Willem Ellenbroek. Telkens als ik met hem aan de slag ga, beginnen we met een eind lopen over Terschelling of Texel. Dat doe ik ook met filmcrews. Aan het draaien gaat een ingewikkeld proces vooraf van wat gaan we doen en hoe gaan we dat aanpakken. Dan stel ik altijd voor eerst een tijdje op een rustige plek te gaan zitten. En daar flink wandelen en praten. Ik merk dat mensen dan los komen. Volgens mij werkt dat beter dan vergaderen. LAW's heb ik ook gedaan. Met name in Zweden heel veel. Daar heb je van die prettige verblijfplaatsen langs de routes, bijvoorbeeld een oude school die ze hebben ingericht voor wandelaars, of hutten. In Zweden gaan ze niet meteen iets wat gratis is stuk slaan of in brand steken. Wat dat betreft is die cultuur daar iets vriendelijker dan hier. Die hutten maken het hele pad aangenamer, want als je aan het eind van de rit een huisje vindt met dekens en al, dan hoef je veel minder te sjouwen.

Het leuke van lopen is dat je nooit terug hoeft naar waar je vandaan komt. Je kunt altijd op een trein of een bus stappen. Ik ben een wandelaar, omdat het de gemakkelijkste manier van reizen is met het minste gedoe aan je kop.'

We hebben al jaren een huisje in Zweden, ik kom daar geregeld. Als het even kan, ben ik liever in dat soort ruimbemeten landen. En Zweden heeft geweldig veel ruimte: negen maal Nederland, met acht miljoen inwoners die allemaal in het zuiden wonen. Ons huisje zit halverwege het land, dus boven die bevolkingsconcentratie. Het is mijn tweede land geworden. Ik ben getrouwd met een Zweedse, ik spreek de taal en mijn kinderen zijn allemaal tweetalig. Ik vertaalde ook al eens een Zweedse roman. In Zweden ervaar ik een gevoel van ruimte dat ik in Nederland mis. Nederland heeft geen schone gezichts- en geluidshorizon. Je merkt het als je filmt: je hoort altijd iets. Een rondkend vliegtuig, een autoweg, een graandrogerij. Het Nederlandse platteland is alleen nog maar een coulissenlandschap. Je ziet wel bos af en toe, maar je moet uitkijken dat je er niet met drie passen doorheen loopt. Dat benaauwt mij, het is niet het landschap dat ik zoek. Eén keer per jaar film ik voor Amsterdam, per helikopter. Dat filmen vanuit de lucht lukt alleen als het koud is en regent. Vlak na de bui is het dan een paar uur helder. De rest van de tijd is het altijd heig van de luchtvervuiling. Als je dan vanuit het oosten komt aanvliegen, zie je altijd een paddestoel van vuil over Amsterdam en over de grote steden hangen. Die gaat vrijwel nooit weg. Kleine kinderen moet je eigenlijk zo veel mogelijk daaruit halen.'

Asfaltvreter

'Verhuizen? Ach, ik ben nu op een leeftijd, 57, dat je dat niet snel meer doet. Ik ben sowieso veel weg. En

voor je vak zit je vast aan een taalgebied, dan moet je centraal zitten. Constant alleen stilte hou ik ook niet uit, hoor. Ik blijf een asfaltvreter. Ik ben ook graag hier, met mijn boeken en mijn tuin en de hele rotzooi. Maar heimwee heb ik nooit. Als ik daar ben, dan is daar hier. Je hebt hier een plek waar je wat kunnen hebt staan en kennissen en verwanten, maar ik heb langzamerhand ook een netwerk in de delen van de wereld. En als ik daar ben, dan bel ik die weer even of ga ik met die praten.' Raaff wil ook in eigen land nog wel eens een eindje om: 'Dat doe ik vrij veel, om te beginnen als jij straks weg bent. Dan ga ik naar Bergen, daar heb ik bij kennissen een hokje en daar ben ik de eerste drie dagen in die tuin te vinden en langs het strand. Wij lopen wel eens van Bergen aan Zee tot aan Egmond en Castricum, en ik ben ook wel eens helemaal van Den Helder naar IJmuiden gelopen. Het kost allemaal niks en het is reuze gezellig. Het zijn simpele plezierjes. Nederlanders denken altijd dat je een prestatietoets aan het doen bent, maar je sukkel gewoon een beetje omlaag en overal zijn tentjes waar je wat kan drinken en een uitmijter eten. Ik kijk overigens intensief om me heen als ik wandel. Dat komt beroepsmatig, door de filmberij. Ik ben niet echt een bioloog. Het is voor mij de all-over impression die op je af komt. Het gevoel. Wat ik in een andere vorm ook heb als ik een kathedraal binnenloop. Het brengt dingen in de juiste proportie. Natuur doet dat überhaupt. Het gevoel dat gillen en belangrijk wezen er niet toe doet. Een kathedraal is het resultaat van een soort indirecte natuur, het werk van honderden mensen die een overtuiging hadden en een beeld. Dat zijn dingen die het geschreeuw van de beurs of het gebrul over een nieuwe auto wat relativeren. Alles wat wij nieuw vinden is heilig. Een fabrikant zei eens tegen me: "meneer, weet u wat ik maak? Afval. Elke fabriek maakt afval. Alleen moet het nog een tijd bij je in de huiskamer staan of in de keuken, of rij je er nog een tijd in rond." De liefde voor schoonheid is betrekkelijk gering geworden. Dat laatste geldt in elk geval niet voor Henk Raaff. 'Als ik iets mooi vind onderweg, dan ga ik zitten.' Soms schrijf ik dan op wat door mijn hoofd gaat. Mijn bloknootje is dan natuurlijk onafscheide-

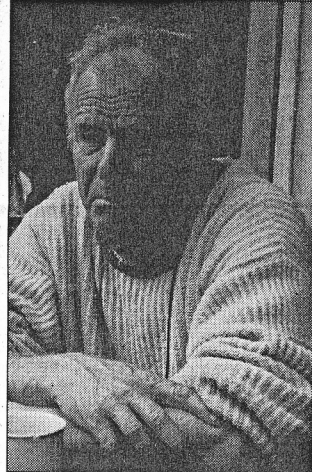
lijk. Dat is het grote voordeel van schrijven: met een bloknootje en een potlood ben je klaar, terwijl die filmberij eigenlijk altijd bedrog is. Filmen heeft met wandelen niks te maken. Je loopt twintig meter en er rijdt een auto achter je aan met uitrusting. Het is een heel andere wereld. Als ik die films terug zie, moet ik daar vreselijk om lachen en denk: wat een flauwekul. Het was intussen wel heerlijk om vijf films lang te leren hoe je een film dramatisch opbouwt. Normaal krijg je die kans niet, als journalist heb je het geld niet om een jaar lang voor niks te werken. Na die vijf films maakte ik mijn eerste eigen film, over Betondorp. Daar kreeg ik meteen de Franse filmprijs voor. Er zijn maar heel weinig mensen die die prijs krijgen. En nu is er dan een boek, "De Asielhond". Een aantal anekdotes is gedeeltelijk persoonlijk. Daarvoor zocht ik een vorm, en dat is de roman. Die biedt meer vrijheid dan de journalistieke vorm. Het was geen brandende ambitie, want ik kon al veel kwijt als reisjournalist. Een roman schrijven doe je op een dag waarop iemand anders een vijver gaat graven in zijn tuin. En ik wilde weer eens wat anders doen de laatste jaren, want filmen is ontzettend intensief werk. Als je dat een hele dag met die deadline in je nek hebt gedaan en je komt thuis, dan kun je of naar het café gaan om daar anekdotes te vertellen en je te bedrinken, of je moet iets anders gaan doen om je te ontspannen, om je op te concentreren in de namiddag. Anders zit je tot drie uur 's nachts nog te monteren. Het was haast een therapie om er vanaf te komen. Ik kon me niet permitteren om veel naar het café te gaan, omdat ik overdag mijn hersens nodig had. Dus ik ging schrijven. En ik had een stille stem van de uitgeverij, die vond dat een leuk idee. Heerlijk om te kunnen zeggen: ik doe een roman erbij. Dat groeide in anderhalf jaar uit van een pak aantekeningen tot een boek. Een schelmenroman is dat overigens, het aanzien van het westerse filosofische denken zal er niet door veranderen. Het boek schetst een uitvergrote, Tjil Uilenspiegelachtige, situatie die veel mensen kennen. In een steeds anoniemere wereld is het voor steeds meer mensen moeilijk om een kadering van hun bestaan te vinden. De morele en geestelijke chaos is groot. Dingen worden oncontroleerbaar, wetten worden internationaler en vager. Als je zegt: we moeten dit tolereren, dan moet

ten we ook dat tolereren. Op een gegeven moment moet je alles tolereren en dan is het geen tolereren meer, dan is het gewoon een puinhoop geworden. Vroeger was alles duidelijk in de religie. Die was wel onvatbaar, maar je wist dat je op je knieën moest. Nu is dat niet meer zo, de wereld zelf wordt onvatbaar. Vroeger kon je nog roepen dat je plaats in de wereld helaas bepaald werd door de politiek, omdat je onderdrukt werd of omdat je nooit een opleiding had genoten, maar nu wordt dat excuus grotere delen weggenomen en wordt men ermee geconfronteerd, dat mensen wel moreel gelijk zijn, maar niet allemaal wat verstand betreft. Een vervelende conclusie, maar sommigen zijn toch echt niet slimmer dan anderen. Daar doe je weinig aan. Kun je wel onrechtvaardig noemen, maar sommigen zijn ook iets groter dan anderen. Dat is dan zeker ook onrechtvaardig. Als je dan de sociale structuur wegdoet, wat nu gebeurt en wat ik verschrikkelijk vind, dan wordt het voor een aantal mensen zeer bedreigend. Veel mensen wordt duidelijk gemaakt dat niemand op ze zit te wachten. Ze krijgen wel een uitkering, als ze maar hun bek houden. Dat leidt tot geestelijke verpaupering. Als ze steeds tegen je zeggen: jongen, he* interesseert toch niemand wat jij vindt, kan dat uitmonden in agressie. Daarover gaat mijn boek, aan de hand van twee personen die dat beleven.'

Randdebielen

Van het romandebuut dwalen wij terug naar de natuur: 'De natuur is, om te beginnen. De mensheid is er een deel van. Behalve dat ik er wel eens iets van beschrijf, is het voornamelijk een beleven. Aan sommige dingen denk je terug zonder ze echt te kunnen beschrijven. Een grasveld ergens aan een beek waar je ooit op je rug lag. Op het moment zelf was je er niet zo van bewust. Je dacht hooguit: het wordt tijd om

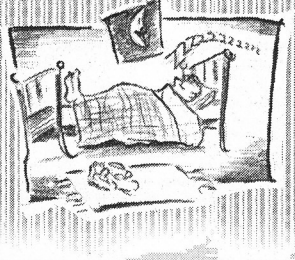
Normaliter probeer ik de wereld zo redelijk en nuchter mogelijk te benaderen, en wat je kwijt wil, dat stop je dan wel in de een of andere vorm in je werk. Dat hoeft niet altijd uitgesproken te worden. Het kan een beeld zijn in een film, of een beschrijving in een roman. Je zoekt vormen voor die dingen, want onge-sorteerde emoties zijn altijd onzin.'

even te gaan liggen. Maar je merkt dat zo'n beeld steeds terugkeert. Zo zijn er tientallen natuurbeschrijving-achtige beelden die steeds in je verhalen een rol spelen. Ik denk dat dat op een gegeven moment je beeld van de wereld wordt. Dat is niet magisch in de zin van betoverend of wonderlijk, maar wel magisch in de zin van volstrekt onbegrijpelijk. De natuur is onbegrijpelijk. Alleen al het toeval, dat wij ergens vlakbij het absolute nulpunt tussen min tien graden onder nul en plus veertig graden boven nul leven. Als dat maar een klein beetje verstoord wordt, verdwijnt de hele koolstofbiologie. Het is niks, niks. Het ligt vrijwel tegen het nulpunt aan. Het leven is een vreemde schimmel op een steenklomp. Meer niet. Daarbinnen leven wij en gebeurt alles. Ik vind wetenschap prachtig hoor, maar het is nog niemand gelukt om zelfs maar gewoon een mier te maken, om eens eenvoudig te beginnen. Dan hoor je iemand iets zeggen over de ingewikkeldheid van computers. Nou, een computer is uiterst simpel hoor, vergeleken met zelfs de kleinste eencelligen. Raaff is nuchter, maar houdt ook van poëtische dingen. Met dat laatste loopt hij niet te koop: 'Normaliter probeer ik de wereld zo redelijk en nuchter mogelijk te benaderen, en wat je kwijt wil, dat stop je dan wel in de een of andere vorm in je werk. Dat hoeft niet altijd uitgesproken te worden. Het kan een beeld zijn in een film, of een beschrijving in een roman. Je zoekt vormen voor die dingen, want onge-sorteerde emoties zijn altijd onzin. Die heeft iedereen. Drink maar eens vijf borrels op. Oh, wat weten we dan goed hoe de wereld in elkaar zit. Maar als je bij toeval in nuchtere staat bij vrienden belandt die al vijf borrels op hebben, dan hoor je een kleine klas randdebielen. Dus emotie an sich zegt me niet zo veel. Als je zo nuchter en zakelijk mogelijk probeert de boel te benaderen, ben je al romantisch genoeg. Het onderwerp zelf is al zo romantisch als het maar zijn kan. Ik begrijp nog steeds niet hoe binnen een week al die bladeren weer aan de boom komen. En elk jaar hè. Daar komt straks weer een zaadje af en daar zit dan weer het hele programma van die boom in. Leg mij maar eens uit hoe dat zit. Dat bedoel ik ook met relativiteit: ten opzichte van verworven kennis. We weten veel, maar ook oneindig weinig. Zolang als niemand in staat is om zo'n zaadje te maken. ■'

uitgestrekt

Wie stevig wandelt, wil lekker slapen. Je slaapt nergens zo lekker als thuis, maar er is wel een verschil tussen je matje nitroffen op een knolleveld of op een lekker zacht bosgrondje, er is een verschil tussen een bed in een rustige herberg en een bed in een kamer boven een zaal vol feestvierders. In deze rubriek schrijven we over overnachtingsmogelijkheden die in de praktijk getest zijn. Ideeën voor overnachtingen kunt u altijd bij ons kwijt.

Tegenwoordig hoef je geen kuisheidsgelofte af te leggen om in een klooster te kunnen slapen. Veel oude religieuze gebouwen hebben een nieuwe functie gekregen. Is het niet van affickcentrum of retraitehuis, dan wel van hotel. Neem bijvoorbeeld het klooster van 't Heilig Hart in Kloosterburen, Ooit klonk daar het 'Ave Maria', nu weer klinken er de voetstappen van wandelaars en andere toeristen. Hoewel het hotel moet voldoen aan moderne eisen, hebben de eigenaren voor zover mogelijk het oude in tact gelaten. Met een beetje verbeeldings-

kracht kun je de schimmen van de nonnen nog zien in de kapel of in de kloostertuin. Robert Jongbloed en Annerie Veldhoen hebben sinds anderhalf jaar de leiding over het hotel. In een wervende folder wijzen zij op de ideale ligging van hun etablissement. Kloosterburen, in het noordelijkste noorden, biedt volgens Robert en Annerie vele attracties en recreatieve mogelijkheden. Lopers kunnen het hotel bijvoorbeeld gebruiken als uitvalsbasis voor ontdekkingsroutes door het Groningse land, voor wandeloctochten of als beginpunt voor het Pieterpad (LAW 9) en het Wad- en Wierdenpad (LAW 5-5). Het hotel 'het klooster' heeft in totaal 36 bedden. Stellen of andere duo's betalen tussen de f 95,- en f 140,- voor logies met ontbijt. Een vierpersoonskamer kost in totaal f 160,-. Alleengaanden kunnen tegen een speciaal tarief reserveren. Zij betalen f 70,- voor een tweepersoonskamer en een ontbijtje. Het makkelijke van het hotel is dat het gasten een volledig pakket biedt. Je kunt er slapen, ontbijten, dineren, flaneren en koffie of iets sterkers nuttigen. Het gebouw is onder meer voorzien van een eetzaal, waar al

voor f 32,50 een uitgebreid maal op tafel komt. Daarnaast bezit het hotel een bar, een terras en een grote tuin met rozen, fruitbomen en borders. Verdient Hotel 'het klooster' een aanbeveling? Volgens twee wandelaars uit Zeeland wel. Zij verbleven een aantal dagen in het Groningse, kwamen enthousiast terug en riepen: 'Daar moet je nodig 'ns een stukkie over schrijven!' Bij deze dus...

Hotel 'het klooster'
Damsterweg 8
9977 RH Kloosterburen
telefoonnummer: (0595) 481159

Tip:
Zoals vermeld kun je vanuit het hotel een waddentocht maken. Omdat gidsen niet meer zulke grote groepen mogen leiden, is het belangrijk ruim vantevoren in te schrijven voor een tocht. Robert Jongbloed en Annerie Veldhoen kunnen gasten hierover advies geven.

DOOR MARIËTTE
WOUDENBERG